

ТРАНЗИТИВНЕ СУСПІЛЬСТВО: РОЛЬ ФІЛОСОФІЇ В НЬОМУ

Щербакова Н. В.

к.ф.н.,ст. викладач кафедри суспільно-гуманітарних наук

Мандзій М.В.

*студентка ІІХТ, Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного*

Актуальність дослідження феномену транзитивності (від латинського *transitus* – перехід, проходження) продиктована кардинальними змінами, які відбулися в останні два десятиріччя в суспільному розвитку, що в свою чергу, внесло корективи у розуміння сутності визначних процесів сучасності. Особливість визначення контурів поняття транзитивності полягає в розгляді суспільства як перехідного. Звідси виникають логічні запитання: «Якого роду відбувається перехід?» «Звідки і куди?» Чи то має місце рух до хаосу, до суспільства несистемного, еkleктичного типу? Чи може рух до якихось історичних аналогів «зразків минулого», суспільств, що вже існували, загинули, в силу різних причин, і не погано було б для когось, щоб знову їх відродити? Чи може це перехід до нового стану суспільства, якого ще не було в історії, аналогів якому досі немає? Може мова іде про суспільство яке рухається, розвивається по своїх законах і само відтворюється вже на новій, вищій стадії свого історичного розвитку? І рух до якого іде не просто по прямій, а зі своїми складнощами, суперечливо, з моментами регресу. Деякі дослідники говорять також про перехід від традиційного суспільства до сучасного, модернізованого, або навіть постмодернізованого, де немає конкретно визначеного вектору розвитку. Це щось посереднє між ліберальною демократією та авторитаризмом в глобальному, світовому масштабі.

В історії філософської думки можна знайти безліч різноманітних оцінок ролі філософії в житті людського суспільства, дані у різний час мислителями всіх цивілізованих країн.

Однак теорія Р. Декарта: "Філософія... одна тільки відрізняє нас від дикунів і варварів і... кожен народ тим більше цивілізований і освічений, чим краще в ньому філософствують; тому немає для держави більшого блага, як

мат істинних філософів" — особливо показова, тому що належить людині, яку ніяк не можна звинуватити упередженому підході, зумовленому професійною обмеженістю. Світове природознавство вважає Декарта своїм найбільшим представником з таким же правом, як і світова філософія — своїм. Це особливо важливо зараз, коли під впливом радикальних змін суспільних орієнтирів у нашому суспільстві посилюються напади на весь комплекс суспільних наук, у тому числі і на філософське знання. Крах офіційної ідеології, що формально спиралася на марксистське вчення, спричинив негативне ставлення до всіх складових частин марксизму, а потому і до всіх суспільних наук. Поступово в суспільній думці почали поширюватися переважно прагматистські і позитивістські віяння і настрої. Узагальнене знання про світ і про людину про суспільство усе більше відсувається на задній план, на щит піднімаються прикладні галузі, що дають, на думку їх представників, безпосередню користь для вирішення практичних завдань суспільного розвитку.

Питання про позитивну чи негативну роль філософії не має чіткої та вичерпної відповіді. Показником цього може бути сама цивілізація, яка періодично об'являє філософію нікому не потрібною «гімнастикою розуму». Але ось парадокс: скільки б не проголошували остаточно загибель філософії, скільки б не приводили доказів її повної непотрібності, інтерес до філософії не тільки не зберігається, а й зростає, особливо в переломні епохи.

Відтак, в чому призначення філософії? Чому практично кожна людина філософствує? — людина філософствує тому, що вона людина. Будучи свідомою істотою, людина теоретизує, філософствує, вона не може чинити по іншому, тому що це є самий універсальний і необхідний спосіб її духовного існування.

Думку про те, що кожна людина постійно відчуває потребу в філософії, потрібно додатково пояснити. Доти, доки у людини є можливість діяти у рамках здорового глузду, звичних, напрацьованих стереотипів діяльності, вона не відчуває потреби в філософії. Потреба в безпосередньому застосуванні філософії виникає тільки тоді, коли від готових «рецептів» доводиться переходити до створення нового бачення світу, нових висхідних принципів діяльності. Можна твердити, що людина вільно обходиться без філософії тією мірою, якою її діяльність є формалізованою, запрограмованою. Але без філософії не обійтись людині, яка розмірковує, творить і орієнтується на відповідальність перед світом, а не на владу над ним.

Але чи може пересічний громадянин піднятися до висот філософського осмислення світу? Однозначно ні. Сокровенна ціль філософії (як і релігії) — вивести людину з сфери повсякденності, захопивши вищими ідеалами, відкрити шлях до самих досконалих цінностей. Але якщо релігія — це масова свідомість, то філософія — свідомість елітарна, яка вимагає не тільки таланту, а й професійної виучки.

Таким чином, призначення філософії для людини виражається в наступних моментах:

- руйнує звичні стереотипи мислення, виступаючи проти обмеженості здорового глузду, за критичний перегляд всього звичного, загальноприйнятого;

- формує вільне, нестандартне мислення, мислення по аналогії;
- виховує увагу (та повагу) до інакомислення;
- служить теоретичною базою для розумної орієнтації людини у світі;
- формує методiku пошуку відповідей на так звані вічні питання.

Для різних соціальних організацій і суспільства в цілому філософія виступає іншою своєю стороною. Практично ні одна держава світу (за виключенням перехідних, «аморфних» етапів) не може обійтися без узагальненої філософської стратегії розвитку. Програма кожної партії також обов'язково вміщує в себе (як базисні) філософські положення. Справа тут в тому, що філософія виступає накопиченим і узагальненим духовним досвідом людства. Тим досвідом, з якого необхідно брати уроки.

Філософія також підсумовує основні духовні результати кожної даної епохи і виступає як провісниця нової історичної перспективи. Це дозволяє їй судити про теперішнє, з одного боку, на основі відрефлексованого досвіду минулих поколінь, а з другого — з точки зору майбутнього. Це означає, що філософія бере на себе роль критичної «селекції», акумуляції світоглядного досвіду та його передачі майбутнім поколінням.

Філософія обернена не тільки в минуле та теперішнє, але і в майбутнє. Як форма теоретичної думки вона володіє могутніми конструктивними можливостями творчого формування принципово нових ідей, світоглядних ідеалів. Філософія здатна мислено «програвати» різні варіанти світорозуміння («можливі світи»), начебто заготовлюючи пробні системи світогляду та майбутнього, яке ніколи не буває цілковито зрозумілим для теперішнього покоління.

Таким чином, призначення філософії для суспільства виражається у наступних моментах:

- підсумовує основні духовні результати епохи;
- формує нову історичну перспективу, ідеально конструюючи можливі варіанти майбутнього;
- є теоретичною базою для стратегії розвитку кожної держави.

Отже, соціальна цінність філософії полягає у тому, щоб допомогти людині ствердитися у світі не лише як свідомій, а й високоморальній, емоційно чуйній, розумній істоті. Філософія також підсумовує основні духовні результати кожної даної епохи і виступає як провісниця нової історичної перспективи. Це дозволяє їй судити про теперішнє, з одного боку, на основі відрефлексованого досвіду минулих поколінь, а з другого — з точки зору майбутнього. Це означає, що філософія бере на себе роль критичної «селекції», акумуляції світоглядного досвіду та його передачі майбутнім поколінням.

Список літератури:

1. Огнев'юк В. О. Багатомірна людина. Епоха трансформацій. Освіта. // неперервно професійна освіта. - 2013. - № 1-2. - С.6-11.
2. Удальцова М. В. Транзитивне суспільство і його проблеми // Проблеми соціальних взаємодій в транзитивному суспільстві. - Новосибірськ, 1999. - С. 3-5.
3. Волков О.Г., Землянський А.М., Олексенко Р.І., Рябенко Є.М. Філософія: навчальний посібник-практикум. МДПУ імені Богдана Хмельницького. – Мелітополь, 2017. – 272 с. ISBN 978-617-7346-72-1
4. Данилов А. Н. Перехідний суспільство: проблеми системної трансформації / А. Н. Данилов. - Мінськ: Харвест, 1998. - 429с.4.
5. Філософський енциклопедичний словник. – К.: Абрис, 2002. – 742 с.